

BIJ HET NAKENDE EINDE VAN DE 'GENTSE' KLOOSTERGEMEENSCHAP VAN DE ENGELSE BENEDICTINESSEN: ENKELE BEWAARD GEBLEVEN HERINNERINGEN

Herbert De Vleeschouwer

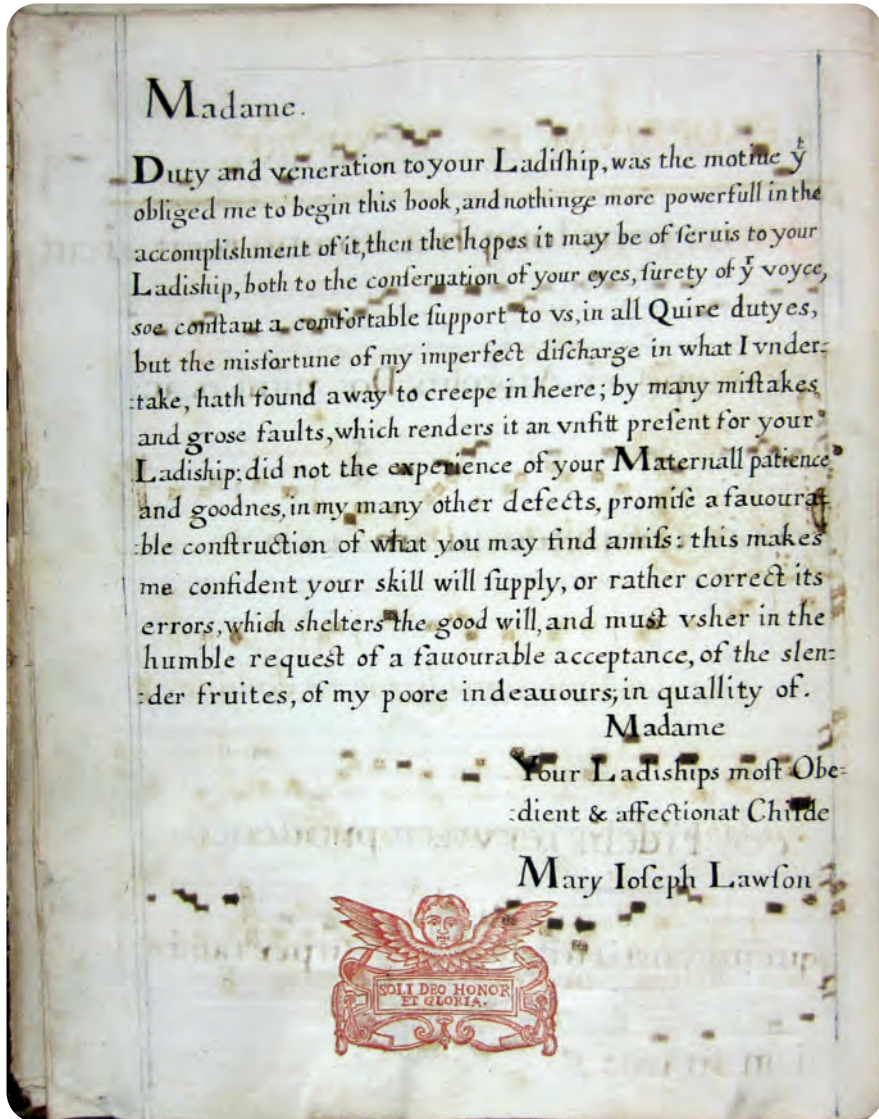
Toen de Engelse benedictinessen, die ruim anderhalve eeuw (1624-1794) in Gent gevestigd waren, deze stad verlieten, namen ze uit hun klooster in de Sint-Pietersnieuwstraat enkele waardevolle zaken mee naar Engeland. Nog bestaande stukken worden opgesomd en een impressie wordt gegeven van het eveneens bewaard gebleven, interessante boekenbezit en de archieven. Het is de bedoeling de werken en documenten digitaal toegankelijk te maken via de UGent bibliotheek. Een groot gedeelte werd reeds in 2013 verwerkt. De Engelse zustergemeenschap is anno 2021 nagenoeg uitgestorven.

Over het Gentse klooster van de Engelse Benedictinessen werd reeds uitgebreid gepubliceerd, onder meer in *Ghendtsche Tydinghen* (2013) en recenter in *Van Mensen en Dingen*, Jaarboek 2020. Deze aan Rome getrouw gebleven (niet anglicaans geworden) kloostergemeenschap vond na de vlucht uit Engeland en omzwervingen op het vasteland (vooral Douai en Brussel) in 1624 een onderkomen in Gent. Ze lieten een imposant klooster bouwen op een groot perceel in de Sint-Pietersnieuwstraat, ongeveer op de plaats waar nu het UGent Technicum staat. De nonnen verlieten Gent bij de Franse inval in 1794. Ze vestigden zich na een verblijf in Preston en Caverswall uiteindelijk in Oulton, Engeland.

Ze gingen verder met onderricht van jonge meisjes uit welgestelde katholieke Engelse families, waarvan sommigen later intraden in het klooster. Uiteindelijk daalde het aantal nonnen sterk en werd een ouderentehuis opgericht dat nu door een trustfonds wordt uitgebaat. De 22ste en laatste abdis Dame Benedicta Scott overleed in 2019 en de laatste twee nonnen verhuisden naar Stanbrook Abbey.

De vlucht van de nonnen in 1794 was in elk geval goed voorbereid. In de anonieme annalen beschreven in *Van Mensen en Dingen* staat opgetekend dat ze een zilveren kruis en een sacristielamp meenamen. Beiden kan men nu bekij-

ken op de twitter account van Oulton Abbey (twitter van Mei 12, 2018). Ook een meegenomen grote staande klok werd minstens tot voor enkele jaren wekelijks opgewonden in de abdijkerk te Oulton.

Afb. 1. Typisch kloosterlijk nederige opdracht aan Madame Mary Knatchbull, abdis gestorven in 1696, in een antifonarium met teksten gezegd of gezongen bij misvieringen. Dat zijn enorm grote en zware boeken die opgesteld stonden op altaren of lezenaars, goed zichtbaar voor de zangers op enige afstand. Dit exemplaar werd eigenhandig gekopieerd door Mary Joseph Lawson, ingewijd in 1648 en overleden in 1712, meer dan 90 jaar oud. Bemerkt de op en neer dansende noten waarvan de inkt door het papier drong. De Latijnse spreuk 'Soli Deo Honor et Gloria' onderaan betekent: 'Alleen God zij Ere en Glorie'.

Afb. 2. Bladzijde uit het Gents-Engelse antifonarium in afb. 1.
Dergelijke boeken waren in die periode allemaal handwerk.

Vooral interessant is de catalogus van de kloosterbibliotheek die vanuit Gent naar Engeland overgebracht werd. Deze bestaat uit twee delen: (1) aangekochte of geschonken drukwerken, en (2) werken rechtstreeks gelinkt aan het Gentse klooster. Het volledige archief werd na de sluiting van Oulton overgemaakt aan de Douai Abbey in Engeland. De collectiebeheerder van de UGent bibliotheek kreeg digitaal toegang tot de collectie, wat mogelijkheden opent tot verdere studie. Hieronder een korte beschrijving.

Deel 1 bevat minstens 135 drukwerken uit de periode tot 1699. Daarbij is een Antwerpse bijbel uit 1531 het oudste stuk. Verder: een ruim een eeuw jongere, eveneens Antwerpse bijbel (Balthasar Moretus) van 1634 en oude Gentse drukken van Joos Dooms, meerdere werken over de invloedrijke François de Sales, naar wie de salesianen van Don Bosco genoemd werden, en een beschrijving van de mirakelen bekomen door tussenkomst van de relieken in Mechelen bewaard.

Afb. 3. Detail met een versierde initiaal in hetzelfde antifonarium.
Deze werd er vermoedelijk op gestempeld.

Niet religieuze drukwerken omvatten een medisch handboek (1659), een boek in Gaelic (1663) geschreven door Ierse broeders, in Oulton (?) vertaald door een universiteitsprofessor. Het oudste literaire werk is *Poèmes dramatiques* van Corneille (1669) waarvan de UGent bibliotheek enkel jongere versies bezit (1748 of later). Andere oude drukken zijn Richard Lassels beschrijving van zijn Italiaanse reizen (1686) en *The Hind and the Panther* (De Hinde en de Panter), een allegorisch - religieuze discussie van John Dryden (1686). De lijst is lang en interessant.

Deel 2 omvat minstens 76 nummers direct gelinkt aan het Gentse klooster, over de stichting en over het kloosterleven, grotendeels handgeschreven. Zo is er een kopie van de brief van de Spaanse koning Filips IV met de toelating

voor de stichting in Gent. Een gezangenboek van meer dan 600 pagina's, een groot geschreven aanhefbrief (1678) voor de slechtzienende abdis Mary Knatchbull. Verder gebeden, verslagen van miraculeuze genezingen, professiebrieven (klooster intredes), allerhande contracten en correspondentie. De lijst loopt door.

Het minste wat we hieruit kunnen besluiten is dat de Engelse benedictinessen in Gent zeker niet ongeletterd waren. Dat hing allicht samen met de onderwijstaak van katholieke Engelse meisjes die ze op zich genomen hadden. Met dank aan Hendrik Defoort, UGent

Noot

Beschrijving en illustraties van het Gentse klooster, bronnen en literatuur zijn te vinden bij De Vleeshouwer, H. (2020). Uit de annalen van de Engelse benedictinessen in Gent. *Van Mensen & Dingen*, jaarboek 1, p. 96-111 en Devriese, L., Brysse, A. (2013). Engelse nonnen in een magnificq klooster ende kerckxken aan de Sint-Pietersnieuwstraat. *Ghendtsche Tydinghen*, jg. 42, p. 2-9.

Aandacht!

Berichten aan de leden sturen is een dure en weinig snelle aangelegenheid.

Daarom verkiezen wij e-mailberichten.

Dat gaat snel en is goedkoop, maar daarvoor hebben wij echter jouw e-mailadres nodig.

Help ons dus en stuur ons jouw e-mailadres en geef HHKG toestemming om jou e-mailberichten te sturen met informatie over het tijdschrift en geplande activiteiten. De richtlijn van de gegevensbescherming (privacy) zal strikt gevolgd worden. Zo zullen, bijvoorbeeld, de adressen niet gedeeld worden met anderen.

Je kan te allen tijde deze toestemming intrekken.